

HODNOTENIE UČEBNÍC GEOGRAFIE UČITELMI STREDNÝCH A ZÁKLADNÝCH ŠKÔL

Ján KANCÍR

Abstract: *This article deals with the problem of different criteria which should be taken into consideration when evaluating geography textbooks used in this country till now. The author introduces new approaches and views on the textbooks evaluation. He supplements the existing approaches to this problem with a new criterion. It is the criterion of the evaluation of the textbooks by secondary and primary school teachers, immediate users of this polyfunctional and ingenious didactic means, themselves. Based on a questionnaire method he carried out comparative measurements of the previous and present textbooks. These research measurements resulted in generalizing conclusions which indicate the development tendencies in the field of textbooks creation in Slovakia.*

Key words: *geography textbooks, structural components of the textbooks, evaluation criteria, evaluation by the teachers, comparative evaluation.*

Učebnice patria neodmysliteľne ku školskej edukácii. Predstavujú pramene vzdelania. Niet asi človeka v civilizovanom svete, ktorý by sa vo svojom živote s učebnicou nestretol, či ju priamo nevyužíval v procese vlastného vzdelávania. Za dlhé obdobie vývoja učebníc (prvé sa používali už dávno pred vynájdením kníhtlače, potvrdzujú to hlinené tabuľky a zvitky pergamenu z nálezov po národoch starovekej Asýrie, Babylónu, Egypta a Číny staré niekoľko tisíc rokov) sa postupne rozširovalo zameranie učebníc takmer na všetky oblasti ľudskej aktivity, zdokonaľovala sa technológia ich spracovania. V súčasnosti sú kladené už vysoké požiadavky na úroveň odborného, jazykového, výtvarného a polygrafického spracovania učebníc (Průcha, J., 1997).

Pedagogický slovník (Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J., 1995) definuje učebnicu ako druh knižnej publikácie usporiadanej k didaktickej komunikácii svojim obsahom a štruktúrou. Má celý rad typov, z ktorých najrozšírenejšia je školská učebnica.

Ak vnímame učebnicu ako polyfunkčný pedagogický prostriedok, potom je potrebné uviesť a bližšie definovať aspoň jeho základné funkcie. J. Průcha (1985, 1987) uvádza tieto základné funkcie učebnice: **1. Funkcia prezentácie učiva:** učebnica je predovšetkým súborom informácií, ktoré má prezentovať (predkladať, ponúkať) užívateľom, a to rôznymi formami (verbálnou, obrazovou, kombinovanou). **2. Funkcia riadenia učiva a vyučovania:** učebnica je súčasne didaktickým prostriedkom, ktorý riadi jednak žiakové učenie (napr. pomocou otázok, úloh, cvičení...), jednak učiteľove vyučovanie (napr. tým, že udáva proporcie učiva vhodné pre určitú časovú jednotku výučby apod.). **3. Funkcia organizačná (orientačná):** učebnica užívateľa orientuje o spôsoboch svojho využívania (napr. pomocou pokynov, registra, či obsahu). A. Wahla (1983) uvádza, na základe analýzy zahraničnej literatúry tri ďalšie prístupy ku klasifikácii základných funkcií učebnice:

PaedDr. Ján Kancír, CSc.

Katedra geografie a geoeológie, FHPV PU, Ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov

- *funkcia motivačná, informačná, cvičebná;*
- *funkcia informačná, vedecká, transformačná, samovzdelávacia;*
- *funkcia informačná, vzdelávacia, organizátorská.*

Takéto klasifikácie nie sú len teoretickou záležitosťou. Naopak, je základom pre praktické evaluačné analýzy, ktorými možno presne hodnotiť didaktickú vybavenosť učebníc. Ak majú učebnice plniť uvedené funkcie a tým vlastne i svoj účel, musia obsahovať taký aparát komponentov, ktoré tento účel umožňujú realizovať. V súčasnosti disponujeme pomerne dobre rozpracovanou teóriou učebníc (súčasť všeobecnej pedagogiky), poznáme tiež množstvo metód a prístupov k exaktnému meraniu jednotlivých parametrov učebníc aj ich celkovej didaktickej hodnoty. Mená ako: G. R. Klare, D. D. Zujev, M. Baumann, K. Nestlerová, E. B. Johnsen, C. H. Bjornson, J. Průcha, P. Gavora a mnoho ďalších sú neodmysliteľne spojené s riešením problematiky teórie tvorby a výskumu učebníc. Rozsiahly výskum štrukturálnych zložiek učebníc geografie, ktorý bol založený na empirickej porovnávacej analýze československých a zahraničných učebníc vykonal A. Wahla (1983). Významný prínos znamenali práce M. Pluskala v priebehu 90-tych rokov. V týchto snahách je potrebné pokračovať aj naďalej. Všetky nové učebnice geografie by mali prejsť evaluačným procesom založeným na ich komplexnom hodnotení podľa overených metód a osvedčených postupov (v ideálnom prípade pred ich vydaním).

V príspevku sa zameriavame na veľmi dôležité kritérium hodnotenia učebníc, ktoré by v žiadnom prípade nemalo absentovať v celkovom komplexe kritérií a ktoré sa doteraz v širšom meradle a v potrebnej miere neuplatňovalo ani nerešpektovalo. Ide o kritérium hodnotenia učebníc samotnými učiteľmi, ako bezprostrednými užívateľmi tohto polyfunkčného didaktického prostriedku.

Do hodnotení predošlých a terajších učebníc s možnosťou vyjadrenia pozitív, negatív i vlastných návrhov opatrení pre budúcnosť boli zapojení učitelia geografie základných a stredných škôl. Šetrenia boli realizované dotazníkovou metódou v anonýmnej podobe.

V dotazníkoch bol vytvorený i priestor pre návrhy odporúčaných zmien. Druhá časť dotazníkov tvorili položky zamerané na spôsob a frekvenciu využívania učebníc. Výskumnú vzorku tvorilo 38 stredoškolských učiteľov a 72 učiteľov zo základných škôl.

INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV

Hodnotenie učebníc geografie pre gymnázia

1. Učebnice geografie pre gymnázia hodnotím známku (použijeme bežnú klasifikačnú stupnicu 1 – 5):

	Predošlé	Terajšie	Rozdiel
1.ročník	2	2,1 (1.d.=2,2) (2.d.=2,0)	- 0,1 (1.d.= - 0,2) (2.d. = 0)
2. ročník	2,6	2,8 (1.d.=3,0) (2.d.= 2,5)	- 0,2 (1.d. = - 0,4) (2.d. = + 0,1)
4. ročník	-	3,7	

1.d. - 1. diel

2.d. - 2. diel

2. **Stručne vyjadrite pozitívne aj negatívne stránky súčasných učebníc** (možno využiť aj komparatívne hodnotenie s predošlými učebnicami):

	POZITÍVA	NEGATÍVA
1. ročník	farebnosť, obrázky, grafy, mapy – 60% praktický formát a učebné spracovanie, - 25% rozširujúce učivo – 15% úlohy na precvičovanie - 15%	nahustené učivo, veľa nových odborných pojmov, náročný text, zložito napísaná – 95% málo praktických úloh – 25%
2. ročník	RG SR dobre spracovaná – 25%	RG sveta nedostatočne spracovaná – 65% 1.diel – neaktuálnosť údajov – 35% 1.diel – nahustené učivo – 15% RG SR – takmer identický obsah ako v 8. ročníku ZŠ – 15%
4. ročník	veľmi málo pozitívnych ohlasov a všetko pod 5%	náročný štýl, veľa odborných pojmov – 65% vynechať územné plánovanie a diaľkový prieskum Zeme – 25% nezáživná, didakticky slabo spracovaná – 20% úplne zrušiť – 15%

3. **Navrhните zmeny, ktoré by, podľa Vášho názoru, viedli k zvýšeniu kvality a funkčnosti učebníc.** Návrhy sa môžu týkať obsahu – jeho výberu a štruktúry, spôsobu spracovania verbálnej i neverbálnej zložky učebníc, obtiažnosti textu, riadiaceho aparátu, úloh a cvičení ...

	NÁVRHY
1. ročník	čitateľnejší a menej informačne nahustený text – 30% viac zaujímavých príkladov a zábavných úloh – 30% prepracovať 2. diel – 15%
2. ročník	prepracovať obsahovo i didakticky 1. diel, prehľbiť RG sveta – 55% RG SR preložiť do 3. alebo 4. ročníka a 1. diel vyučovať počas celého 2. ročníka – 30%
4. ročník	prepracovať celú učebnicu, viac praktických a zaujímavých úloh – 30% vynechať niektoré kapitoly, zrušiť celú učebnicu – 15%

4. Ako často používate nasledujúce informačné zdroje pri príprave a realizácii vyučovacieho procesu?

Druh dokumentu	Frekvencovanosť využívania v %		
	sústavne	občas	zriedka
učebné osnovy	55	35	10
učebnice	85	15	0
metodické príručky	5	55	40
metodické časopisy	10	60	30

5. Ktoré metodické časopisy najviac využívate?

Geografia - 80%

PVVŠ – 20%

Geografia -1000 úloh a riešení – 10%

Metodické materiály z MC – 10%

6. Uvedieme 7 základných spôsobov modifikácie „učebnicového učiva“ učiteľom. Z uvedených spôsobov vyberte tie, ktoré vo svojej pedagogickej praxi najčastejšie realizujete.

- A) Učiteľ učivo väčšinou **neupravuje** (t.j. ponecháva ho v tej podobe, akú má v učebnici) 5%
 B) Učiteľ učivo hlavne **skrakuje** čo do rozsahu (množstva) 20%
 C) Učiteľ **vyberá** z učebnice hlavne to učivo, ktoré je podľa jeho názoru základné 40%
 D) Učiteľ učivo **sprehľadňuje** (napr. zhrňujúcimi zápismi na tabuli, zápismi do zošitov...) 70%
 E) Učiteľ robí učivo pre žiakov **zrozumiteľnejším** (napr. uvádzaním príkladov čerpaných z iných zdrojov a pod.) 70%
 F) Učiteľ robí učivo pre žiakov **zaujímavejším** (napr. uvádzaním príkladov čerpaných z iných zdrojov a pod.) 75%
 G) Učiteľ **vynecháva** z učiva príliš zložité otázky a úlohy 20%
 H) Učiteľ prevádza **iné** úpravy učiva. Napíšte aké: dopĺňa, rozširuje, aktivizuje, motivuje 25%

7. Ku ktorému z tvrdení by ste sa najviac priklonili?

- 1) Učebnica slúži učiteľovi ako primárny zdroj pre plánovanie a realizáciu výučby, učiteľ prevádza len nepatrné modifikácie textu učebnice 25%
 2) Učebnica je dôležitým, nie však dominantným zdrojom pre učiteľa, ktorý prevádza rôzne modifikácie pri prezentácii učiva (napr. mení poradie či rozsah tém učiva a pod.) 70%
 3) Učebnica je pre učiteľa nie dôležitým a málo využívaným zdrojom učiva, nahradzuje ho inými materiálmi, ktoré si sám pripravuje a vyberá z iných zdrojov. 5%

V prvej položke sme pri hodnotení súčasných učebníc oproti pôvodným zaznamenali celkovo horšie skóre. Týka sa to najmä prvých dielov učebníc v 1. a 2. ročníku. Učebnicu pre 4. ročník nemožno porovnávať s predošlou (neexistovala), ale jej hodnotenie vyznieva až katastrofálne. V konkurenčnom prostredí alternatívnych učebníc by na trhu zrejme úplne prepadla. Položka č. 2 je hodnotená priamo vyjadreniami respondentov. Z hodnotení pozitívnych i negatívnych stránok jednotlivých učebníc aj z návrhov na zmeny a opatrenia vyplývajú i príčiny hodnotenia v prvej otázke. Najväčšie výhrady vyjadrujú učitelia už k spomínanej učebnici 4. ročníka, potom je to nespokojnosť so spracovaním i rozsahom učiva z regionálnej geografie sveta (1. diel 2. ročníka) a nakoniec i 1. dielu 1. ročníka (obsah planetárnej geografie, kartografie a fyzickej geografie). Vo štvrtej položke zisťujeme vysoký frekvenčný ukazovateľ využívania učebníc, naopak nižšiu frekvenciu využívania metodických príručiek a časopisov. Dominantným metodickým časopisom je na slovenskom trhu časopis Geografia (jediný časopis tohto charakteru v SR). V 5. Položke sme zaznamenali i výpovede, ktoré nekorešpondujú úplne so znením otázky. Geografia – 1 000 úloh a riešení je samostatnou knižnou publikáciou (ide o repetitórium stredoškolského učiva v podobe testových úloh so správnymi postupmi riešení), ktorá bola spracovaná kolektívom autorov našej katedry. V priebehu dvoch rokov si našla zrejme svoje pevné miesto v knižniciach učiteľov základných ale hlavne stredných škôl a preto ju uvádzajú ako pomerne často využívanú metodickú literatúru. Metodické materiály z MC taktiež nepatria do kategórie časopiseckej literatúry. Pri spôsoboch využívania učebníc sa ukazuje, že učitelia najviac upravujú učivo učebnice tak, že ho robia zrozumiteľnejším 70%, zaujímavejším 75%, prehľadnejším 70% a 40% učiteľov vyberá z učebnice základné učivo. Aj tu možno vidieť rezervy dnešných učebníc a vnímať tieto informácie ako základ pre koncepciu a spôsob spracovania učebníc v budúcnosti.

Hodnotenie učebníc geografie (zemepisu) pre základné školy

1. Učebnice zemepisu pre ZŠ hodnotím známkou (použijeme bežnú klasifikačnú stupnicu 1 – 5):

	Predošlé	Terajšie	Rozdiel
5. ročník	2,1	1,9	+ 0,2
6. ročník	2,0	1,75	+ 0,25
7. ročník	2,5	2,0	+ 0,5
8. ročník	2,25	2,0	+ 0,25
9. ročník	-	2,75	-

2. Stručne vyjadrite pozitívne aj negatívne stránky súčasných učebníc (možno využiť aj komparatívne hodnotenie s predošlými učebnicami):

	POZITÍVA	NEGATÍVA
5. ročník	celkovo vyhovuje – 37% názornosť a obrazový materiál – 32%	veľa nových pojmov a celková náročnosť – 40% málo priestoru na určovanie zemepisnej polohy – 13,5% málo priestoru a úloh na precvičovanie a upevňovanie učiva – 10% náročný úvod – 10%
6. ročník	celkovo vyhovuje – 29% obrazový materiál – 15% dobře spracovaná Európa – 10%	málo problémových úloh – 10% nevyhovujúco spracované Rusko – 10%
7. ročník	celkovo vyhovuje – 13,5% obrazový materiál – 13,5%	veľa učiva na 1 rok – 10% životné prostredie spracované veľmi formálne, málo konkrétne – 10%
8. ročník	celkovo vyhovuje – 25,5% obrazový a ilustračný materiál – 10% rozdelenie SR na oblasti – 10%	neaktuálnosť údajov pri hospodárstve – 37% nevhodné členenie SR na oblasti – 13,5% škriatok Háďaj – 10% nejasne formulované otázky – 10%
9. ročník	celkovo vyhovuje – 10% široký rozhľad – 10% aktuálne informácie – 10%	príliš veľký rozsah – 51% náročný text – 39% jedna vyučovacia hodina nepostačuje – 25,5% konceptná neusporiadanosť – 10% veľa historických údajov – 10%

3. **Navrhните zmeny, ktoré by, podľa Vášho názoru, viedli k zvýšeniu kvality a funkčnosti učebníc.** Návrhy sa môžu týkať obsahu – jeho výberu a štruktúry, spôsobu spracovania verbálnej i neverbálnej zložky učebníc, obtiažnosti textu, riadiaceho aparátu, úloh a cvičení ...

	NÁVRHY
5. ročník	spojiť učivo – Krajiny sveta a Človek na zemi do jedného tematického celku - 20% viacej priestoru venovať úvodným tematickým celkom (pohyby Zeme, čas na Zemi, určovanie polohy) – 10%
6. ročník	vypracovať novú učebnicu s ohľadom na obsahové zmeny – 10%
7. ročník	životné prostredie presunúť do 9. ročníka – 13,5% vypracovať novú učebnicu s ohľadom na obsahové zmeny – 10%
8. ročník	aktualizovať hospodárstvo SR – 15%
9. ročník	prehodnotiť náročnosť učebnice a zjednodušiť textovú časť – 20%

Z prvej položky vyplýva priaznivejšie hodnotenie súčasných učebníc zemepisu pre ZŠ oproti predošlým. Pozitíva i negatíva jednotlivých učebníc aj samotné návrhy uvedené tabuľkovým spôsobom zrejme nie je potrebné širšie komentovať.

Hodnotenia predošlých učebníc zemepisu na ZŠ boli porovnateľné s predošlými učebnicami geografie na gymnáziu. Kým na gymnáziu došlo k zhoršeniu hodnotenia súčasných učebníc (vo všetkých prípadoch), na základnej škole je to práve opačne. Ukazuje sa, že učebnicová tvorba sa pri učebniciach zemepisu pre ZŠ ubera správny smerom (okrem učebnice 9. ročníka, ktorú síce nemáme s čím porovnať, ale jej hodnotenie je vskutku horšie ako všetkých ostatných učebníc pre ZŠ). Zlepšenie situácie pri hodnotení súčasných učebníc však nemožno konštatovať pri hodnotení učebnicovej tvorby na gymnáziách. Tu je nevyhnutné prijať konkrétne opatrenia, ktoré povedú k zásadným zmenám (aspoň v intenciách učebnicovej tvorby pre ZŠ).

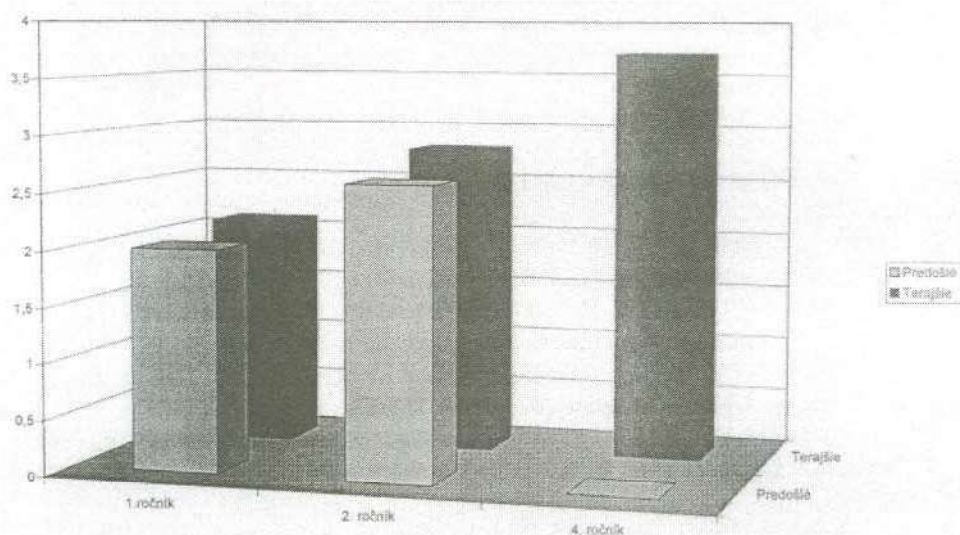
Výsledky hodnotení možno zhrnúť do niekoľkých záverečných téz:

1. Predošlé učebnice pre gymnázia i základné školy boli hodnotené na zrovnateľnej úrovni. Znamky pre učebnice gymnázia, ďalej len G, boli v intervale 2,0 - 2,6. Priemerná známka bola 2,3. Znamky pre základnú školu, ďalej len ZŠ, boli v intervale 2,0 - 2,5. Priemerná známka bola 2,21.
2. Terajšie učebnice pre G sú hodnotené horšie ako predošlé. Znamky sú v intervale 2,1 - 3,7. Priemerná známka je 2,87.
3. Učebnice pre 4. ročník gymnázia prevažná väčšina respondentov považuje za pojmovo veľmi náročné, nezábavné, didakticky slabo spracované. Odporúčania smerujú k celkovému prepracovaniu, vynechaniu niektorých kapitol, ba až k zrušeniu celej učebnice.
4. Terajšie učebnice pre ZŠ sú hodnotené lepšie ako predošlé. Znamky sú v intervale 1,75 - 2,75. Priemerná známka je 2,08. Tu vidíme výrazný názorový rozchod v hodnotení učebníc na G a ZŠ.

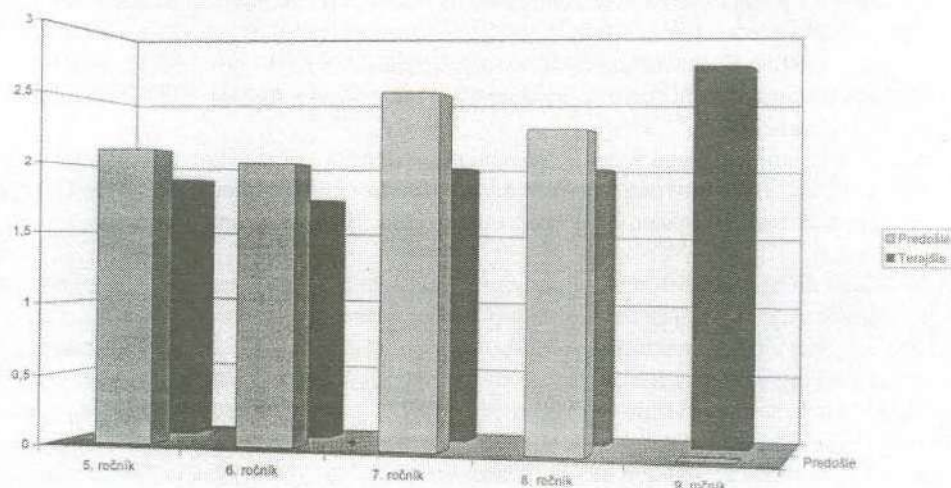
5. Extrémne zlé hodnotenie (oproti ostatným učebniciam na tom istom stupni školy) dosahujú učebnice v posledných ročníkoch (4. ročník $G = 3,7$ a 9. ročník $ZŠ = 2,75$), ktoré nemožno porovnávať s predošlými, pretože v týchto ročníkoch v minulosti vyučovanie geografie nebolo zavedené. Pri hodnotení učebnice pre 9. ročník $ZŠ$ môže zohrávať úlohu i novosť spracovaného obsahu a nedostatočné skúsenosti z práce s touto učebnicou (do škôl sa dostala len v poslednom roku).
6. Z položiek zameraných na zistenie spôsobu práce učiteľa s učebnicou, sa dozvedáme, že 85% učiteľov G učebnice používa sústavne a že učitelia narábajú s učivom v učebnici takto: 75% ho robí zaujímavejším, 70% zrozumiteľnejším, 70% učivo sprehľadňuje...

Pri celkovom hodnotení učebníc je potrebné vychádzať z výsledkov komplexného hodnotenia. Hodnotenia jednotlivých štrukturálnych zložiek učebnice (hodnotenie rozsahu, verbálnej i neverbálnej zložky, hodnotenie obtiažnosti textu učebnice – syntaktický i sémantický faktor...). Jedným z významných ukazovateľov hodnotenia učebníc je však i hodnotenie učiteľov. Práve toto kritérium sa stalo nosným v realizácii nášho prieskumu. V žiadnom prípade nechceme absolutizovať výstupy našich šetrení. Napriek tomu pozitívne i negatívne stránky jednotlivých učebníc, ktoré sú vyjadrené v hodnoteniach, ako i návrhy učiteľov na zmeny a opatrenia vedúce k zlepšeniu daného stavu je nevyhnutné v budúcnosti, vo väčšej miere ako doteraz, rešpektovať pri tvorbe nových učebníc geografie. Len tak budú učiteľmi vnímané ako prostriedky účelné a efektívne. Moderná učebnica sa má formálne blížiť k učebnému programu žiaka, vyučovaciemu programu učiteľa a mala by byť určitým scénarom eukačného procesu.

Graf č. 1 *Hodnotenie gymnaziálnych učebníc*



Graf č. 2 Hodnotenie učebníc základných škôl

**HODNOTENÉ UČEBNICE - GYMNÁZIUM:****Predošlé:**

MIČIAN, L. a kol. (1983): Zemepis pre 1. ročník gymnázia. SPN Bratislava.

GARDAVSKÝ, V. a kol. (1985): Zemepis pre 2. ročník gymnázia. SPN Bratislava.

Súčasnú:

MIČIAN, L. a kol. (1993): Geografia pre 1. ročník gymnázia. 1. diel. SPN Bratislava.

MLÁDEK, J. a kol. (1994): Geografia pre 1. ročník gymnázia. 2. diel. SPN Bratislava.

MARIOT, P. a kol. (1994): Geografia pre 2. ročník gymnázia. 1. diel. Orbis Pictus Istropolitana Bratislava.

LAUKO, V. – TOLMÁČI, L. (1995): Geografia pre 2. ročník gymnázií. 2. diel. Orbis Pictus Istropolitana Bratislava.

SEKO, L. a kol. (1994): Geografia pre 4. ročník gymnázií. SPN Bratislava.

HODNOTENÉ UČEBNICE – ZÁKLADNÁ ŠKOLA:**Predošlé:**

KÜHNLOVÁ, H. – BRINKE, J. – DEMEK, J. – OBERMANN, A. (1988): Zemepis 5. Učebnica pre 5. ročník základnej školy. SPN Bratislava.

SKALICKÝ, M. – GARDAVSKÝ, V. – SVOBODOVÁ, Š. – ŠVIRECOVÁ, B. (1989): Zemepis 6. Učebnica pre 6. ročník základnej školy. SPN Bratislava.

SKALICKÝ, M. – SKOKAN, L. – ŠTOSKOVÁ, L. – ŠVIRECOVÁ, B. (1990): Zemepis 7. Učebnica pre 7. ročník základnej školy. SPN Bratislava.

DOUBRAVA, J. – DRÁPAL, M. – FRAŇO, J. – GRUBSKÝ, P. – KRAJÍČEK, L. (1983): Zemepis 8. Učebnica pre 8. ročník základnej školy. SPN Bratislava.

Súčasnú:

TOLMÁČI, L. a kol. (1995): Zemepis 5. Príroda Zeme. Učebnica pre 5. ročník ZŠ 1. časť. Litera Bratislava.

- TOLMÁČI, L. a kol. (1996): Zemepis 5. Človek na Zemi. Učebnica pre 5. ročník ZŠ 2. časť. Litera Bratislava.
- ZAŤKOVÁ, M. a kol. (1994): Zemepis 6. Učebnica pre 6. ročník ZŠ 1. časť. Litera Bratislava.
- OČOVSKÝ, Š. – TOLMÁČI, L. (1994): Zemepis 7. Učebnica pre 7. ročník ZŠ 1. časť. Litera Bratislava.
- OČOVSKÝ, Š. a kol. (1994): Zemepis 7. Učebnica pre 7. ročník ZŠ 2. časť. Litera Bratislava.
- TOLMÁČI, L. a kol. (1994): Zemepis 8. Učebnica pre 8. ročník ZŠ. Litera Bratislava.
- TOLMÁČI, L. a kol. (1999): Zemepis 9. Svet na prelome tisícročí. Učebnica pre 9. ročník ZŠ. Poľana Bratislava.

LITERATÚRA

- DOKOUPIL, J. (1993): Videoučebnice – moderní vyučovací prostředek v geografii. Miscelanea Geographica Universitatis Bohemiae Occidentalis 2. Plzeň, s. 13-16.
- FRIČOVÁ, H. (1976/77): Komplexní učebnice zeměpisu – perspektivní prostředek vyučování I, II. PVVŠ, XXVIII, č. 2, s. 75-78, č. 3, s. 110-112.
- GAVORA, P. (1988): Pedagogická komunikácia v základnej škole. Veda Bratislava.
- GAVORA, P. (1992): Žiak a text. SPN Bratislava.
- MAREŠ, J. (1987): Analýza obtížnosti učebnic lékařské fakulty. In: Tvorba učebnic, Sborník 6. SPN Praha, s. 42-48.
- NIKK, J.A. (1981): Optimalizacija složnosti učebnogo teksta. Prosveščenie Moskva.
- PAVLOVKIN, M. – MACKOVÁ, Z. (1989): Žiak a učebnica. Psychologické východiská tvorby učebnic pre mladších žiakov. SPN Bratislava.
- PLUSKAL, M. (1996): Zdokonalení metody pro měření obtížnosti didaktických textů. Pedagogika, 46, č. 1, s. 62-76.
- PRŮCHA, J. (1984): Metody hodnocení školních učebnic. SPN Praha.
- PRŮCHA, J. (1997): Moderní pedagogika. Portál Praha.
- PRŮCHA, J. (1987): Učení z textu a didaktická informace. Academia Praha.
- PRŮCHA, J. (1985): Výzkum a teorie školní učebnice. SPN Praha.
- PRŮCHA, J. – WALTEROVÁ, E. – MAREŠ, J. (1995): Pedagogický slovník. Portál Praha.
- WAHLA, A. (1983): Strukturní složky učebnic geografie. SPN Praha.
- WAHLA, A. (1977): Zdroje neverbálních informací v učebnicích zeměpisu. Sborník ČSSZ, 82, č.2, s. 191-192.
- ZUJEV, D.D. (1986): Ako tvoriť učebnice. SPN Bratislava.

THE EVALUATION OF GEOGRAPHY TEXTBOOKS BY THE TEACHERS OF SECONDARY AND PRIMARY SCHOOLS

Ján KANCÍR

Summary

The article can be divided into two parts. The theoretical one discusses the problem of the development of textbooks creation, functions and structural components of textbooks as well

as already existing methods of their evaluation. The author presents a short review of the authors dealing with the given problem.

A substantial part of the paper deals with the interpretation of the research results in the field of textbooks evaluation. Thirty-eight secondary schools teachers and seventy-two primary schools teachers were involved in the evaluation of the previous and present textbooks. They could express both the positive and negative ideas as well as their own proposals for the future. The research was carried out through anonymous questionnaires. The results are shown in tables. The aim of the research was to find out about the development tendencies in the textbooks creation in Slovakia as they are viewed by the teachers themselves. There have not been carried out any similar researches in this country so far. The results of the evaluation can be summed up in several concluding theses:

1. The previous textbooks for gymnáziums and primary schools were comparatively on the same level. The marks for the gymnázium textbooks, further G only, were in the scale 2,0 – 2,6. The average mark was 2,3. The marks for primary schools, further ZŠ only, were in the scale 2,0 – 2,5. The average mark was 2,21.
2. The present textbooks for G are evaluated worse than the previous ones. The marks are in the scale 2,1 – 3,7. The average mark is 2,87.
3. The textbooks for the 4th form of gymnáziums were considered by most respondents to be very demanding, boring and didactically poorly prepared. Recommendations of the teachers lead to the total re-creating, omitting some chapters, and even to the cancelling of the whole textbook.
4. The present textbooks for ZŠ are evaluated better than the previous ones. The marks are in the scale 1,75 – 2,75. The average mark is 2,08. Thus, a considerable difference in the evaluation of the textbooks at G and ZŠ can be observed.
5. The textbooks in the last forms received extremely bad evaluation (compared with the other textbooks used at the same grade of the school - the 4th year of G = 3,7 and the 9th year of ZŠ = 2,75). They cannot be compared with any previous ones as they did not exist, because no geography was taught in these forms before. When evaluating the textbooks for the 9th form, the novelty of the presented contents and insufficient experiences of working with this textbook (it was only introduced to schools last year) may have influenced the results.
6. From the questions dealing with the way the teacher uses the textbooks it is possible to find out that 85 per cent of G teachers use the textbooks regularly and that the teachers use the teaching material in the textbooks as follows: 75 per cent try to make it more interesting, 70 per cent more understandable, and 70 per cent easy to survey...

This also could be a certain proposal for preparation of the textbooks in the future.

Recenzovali: PaedDr. Alena Madziková

Prof. RNDr. Jaroslav Mazúrek, CSc.